

บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาศรีวิชัย

THE ROLE AND REGIONAL CONNECTION OF KRUBA SRIVICHAI

นาวัชรโรจน์ อินเต็ม^๑

Nawatrose Intem

พระมหาฐิติพงษ์ วรทสสี (ผาสุข)^๒

Phramaha Titipong varatusee (phasuk)

เสริมศิลป์ สุขเมธีสกุล^๓

Sermsin Suphametheesakul

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาศรีวิชัย ๒) เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาศรีวิชัย ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษาศึกษาการเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า ๑) ครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย เป็นผู้ที่มีบทบาทด้านนักบุญเป็นด้วยข้อวัตรปฏิบัติที่แสดงออกให้บุคคลทั่วไปได้พบเห็นและสัมผัสได้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ปฏิบัติตนบำเพ็ญเพียรภาวนาสิกขาวิเนย ตามรอย พระบรมศาสดาด้วยข้อวัตรปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เสริมบุคลิกภาพความน่าเลื่อมใสอันเป็นลักษณะพิเศษ ด้วยจริยวัตรที่ปรากฏให้บุคคลที่ได้พบเห็นมีความศรัทธานับถือเป็นอย่างมาก ๒) การจาริกแสวงบุญในการไปบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่าเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาศรีวิชัย ซึ่งท่านได้ไปเป็นประธานในการบูรณปฏิสังขรณ์ช่วยเหลืออุปัถุม์ค้ำชูพระพุทธศาสนา พื้นที่สถานที่ต่าง ๆ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นนักบุญแห่งล้านนา เป็นศูนย์กลางดึงดูดให้ผู้คนที่เคารพศรัทธา

^๑ อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

^๒ นักจัดการงานทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

^๓ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

เลื่อมใสเป็นจำนวนมากมาร่วมทำบุญ โดยชาวล้านนาในสมัยนั้นเชื่อว่าการทำบุญกับผู้มีบุญ จะได้อานิสงส์ผลบุญมากกว่าปกติ ๓) นับเป็นครั้งแรกในแผ่นดินล้านนา ที่ผู้นำในการบูรณะ ไม่ใช่ผู้ครองนครหากแต่เป็นพระภิกษุที่ชาวล้านน่านับถือและศรัทธา ผู้มีปฏิปทาเคร่งครัดในศีล และวิปัสสนากรรมฐาน ได้ส่งผลให้ชาวล้านนามีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวพระครูบาศรีวิชัย อย่างแน่นแฟ้นมากกว่าเรื่องราวอิทธิปาฏิหาริย์ใด ๆ

สิ่งที่ยังคงเหลืออยู่ให้ชนรุ่นหลังได้เห็นคือ สถาปัตยกรรมสำคัญ หลักธรรมคำสอน และวัดต่าง ๆ ที่ครูบาศรีวิชัยได้บูรณะไว้ สิ่งเหล่านี้เปรียบเหมือนกับประจักษ์พยานของความศรัทธาที่ชาวล้านนามีต่อครูบาศรีวิชัยพระครูบาศรีวิชัย

คำสำคัญ : บทบาท, การเชื่อมโยงภูมิภาค, ครูบาศรีวิชัย

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the ideas and identities of Kruba Srivichai, 2) to study the role of religious connection of Kruba Srivichai and 3) to analyze the relative impacts and works towards the dissemination and cultural networks building on Buddhism of Kruba Srivichai. This work was a qualitative research by study both document and interviews.

The results of research were found that: 1. Kruba Srivichai Srivichayo had the important role in Buddhist monk. He also followed the way of Buddha for example he observed the Buddhist precepts in order to be admirable. This was considered to be one of the special Buddhist identities of Kruba Srivichai. He was also admirable by many people. 2. The pilgrimage of Kruba Srivichai Srivichayo in Buddhist temple restoration was considered to be the cultural connection of Kruba Srivichai. He was the president of Buddhist temple restoration. Therefore, he was praised to be Lanna holyman. He was considered to be the Buddhist center of many Thai and Lanna people who came to visit him in order to make merit. The majority of Lanna people believed that if they made the merit with Buddhist holyman, they would get more merit. 3. It was the first time in Lanna kingdom that the person who renovated the Buddhist temple was the holyman, praised by many people, not the governor. The result

shown that Lanna people praised Kruba Srivichai, considered to be monk who observed Buddhist precepts seriously. It influenced Lanna people to admire Kruba Srivichai who seriously observed Buddhist precepts, more than the supernatural power.

The memorandums of Kruba Srivichai were his relic's pagoda, his moral principle and several Buddhist temples renovated by Kruba Srivichai. These things were clearly evident of Lanna people who had faith toward Kruba Srivichai.

Keywords : The Role, Regional Connection, Kruba Srivichai

บทนำ

ครูบาศรีวิชัย ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปโดยเฉพาะในเขตล้านนาว่าเป็น "ตนบุญ" หรือ "นักบุญ" อันมี ความหมายเชิงยกย่องว่าเป็นนักบวชที่มีคุณสมบัติพิเศษ อาจพบว่ามี การเรียกอีกว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัย พระครูบาศรีวิชัย ครูบาศีลธรรม หรือ ทูเจ้าสิริ (อ่าน"ตุ้เจ้าสิริ") แต่พบว่าท่านมักเรียกตนเองเป็น พระชัยยาภิกขุ หรือ พระศรีวิชัยชนะภิกขุ เดิมชื่อเพื่อนหรือ อินท์เพื่อนบ้างก็ว่าอ้ายฟ้าร้อง เนื่องจากในขณะที่ท่านถือกำเนิดนั้นปรากฏฝนฟ้าคะนองอย่างหนัก ส่วนอินท์เพื่อนนั้น หมายถึง การเกิดกัมปนาทหวั่นไหวถึงสวรรค์หรือเมืองของพระอินทร์ ท่านเกิดในปีชวด เดือน ๙ เหนือ(เดือน ๗ของภาคกลาง) ขึ้น ๑๑ ค่ำ จ.ศ.๑๒๔๐ เวลาพลบค่ำ ตรงกับวันอังคารที่ ๑๑ เดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๔๒๑ ที่หมู่บ้านชื่อ "บ้านปาง" ตำบลแม่ตืน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ท่านเป็นบุตรของนายควาย นางอุสา มีพี่น้องทั้งหมด ๕ คน มีชื่อตามลำดับ คือ ๑. นายไหว ๒. นางอวน ๓. นายอินท์เพื่อน (ครูบาศรีวิชัย) ๔. นางแว่น ๕. นายทา

---

^๔ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่, ประวัติการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพและ ประวัติวัดพระธาตุดอยสุเทพ, : (สุทินการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๕-๒๗.

๑๕๒ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒)

เมื่ออุปสมบทแล้ว สิริวิชโยภิกษุก็กลับมาจำพรรษาที่อารามบ้านปางอีก ๑ พรรษา จากนั้นได้ไปศึกษากัมมัฏฐานและวิชาอาคมกับครูบาอุปละ วัดดอยแต อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ต่อมาได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์ของครูบาวิฑูรย์คำอภัย และอีกท่านหนึ่งที่ถือว่าเป็นครูของครูบาศรีวิชัยคือครูบาสมณะ วัดบ้านโง้งหลวงซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ของท่าน

ครูบาศรีวิชัยรับการศึกษาจากครูบาอุปละวัดดอยแตเป็นเวลา ๑ พรรษาก็กลับมาอยู่ที่อารามบ้านปางจนถึง พ.ศ. ๒๔๔๔ (อายุได้ ๒๔ ปี พรรษาที่ ๔) ครูบาวิฑูรย์ได้จาริกออกจากบ้านปางไป(บางท่านว่ามรณภาพ) ครูบาศรีวิชัยจึงรักษาการแทนในตำแหน่งเจ้าอาวาส และเมื่อครบพรรษาที่ ๕ ก็ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านปาง จากนั้นก็ได้ย้ายวัดไปยังสถานที่ที่เห็นว่าเหมาะสม คือบริเวณเนินเขาซึ่งเป็นที่ตั้งวัดบ้านปางในปัจจุบัน เพราะเป็นที่วิเวกและสามารถปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดีโดยได้ให้ชื่อวัดใหม่นี้ว่า วัดจอมสรีรายนมุลบุญเรือง แต่ชาวบ้านทั่วไปยังนิยมเรียกว่า วัดบ้านปาง ตามชื่อของหมู่บ้าน

ครูบาศรีวิชัยเป็นผู้มีศีลาจารวัตรที่งดงามและเคร่งครัด โดยที่ท่านงดการเสพ หมาก เมี่ยง บุหรี่ โดยสิ้นเชิง ท่านงดฉันเนื้อสัตว์ตั้งแต่เมื่ออายุได้ ๒๖ ปี และฉันอาหารเพียงมือเดียว ซึ่งมักเป็นผักต้มใส่เกลือกับพริกไทยเล็กน้อย บางทีก็ไม่ฉันข้าวทั้ง ๕ เดือน คงฉันเฉพาะลูกไม้ หัวมันเท่านั้น นอกจากนี้ท่านยังงดฉันผักตามวันทั้ง ๗ คือ วันอาทิตย์ ไม่ฉันผักแพง, วันจันทร์ ไม่ฉันแตงโมและแตงกวา, วันอังคาร ไม่ฉันมะเขือ, วันพุธ ไม่ฉันใบแมงลัก, วันพฤหัสบดี ไม่ฉันกล้วย, วันศุกร์ ไม่ฉันเหา (อ่าน"เตา"-สาหร่ายน้ำจืดคล้ายเส้นผมสีเขียวชนิดหนึ่ง), วันเสาร์ ไม่ฉันบอน นอกจากนี้ผักที่ท่านจะไม่ฉันเลยคือ ผักบุง ผักปลอด ผักเปลว ผักหมากซึกา ผักจิก และผักเหือด-ผักอี (ใบไม้เลี้ยวอ่อน) โดยท่านให้เหตุผลว่า ถ้าพระภิกษุสามเณรรูปใดงดได้ การบำเพ็ญกัมมัฏฐานจะเจริญก้าวหน้า ผิวพรรณจะเปล่งปลั่ง ธาตุทั้ง ๔ จะเป็นปกติ ถ้าชาวบ้านงดเว้นแล้วจะทำให้การถือศีลภาวนาอาคมดีขึ้น

พระภิกษุสงฆ์ในล้านนาเองก็มีแนวปฏิบัติที่หลากหลาย เนื่องจากมีการจำแนกพระสงฆ์ตามจารีตท้องถิ่นออกเป็นถึง ๑๘ นิกาย และในแต่ละนิกายนี้ก็มักจะหมายถึงถึงกลุ่มพระที่เป็นสายพระอุปัชฌาย์สืบต่อกันมาในแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีอำนาจปกครองในสายของตน โดยผ่านความคิดระบบครูกับศิษย์ และนอกจากนี้นิกายต่าง ๆ นั้นยังเกี่ยวข้องกับชื่อของเชื้อชาติอีกด้วย เช่น นิกายเชียงใหม่ นิกายชิน (เผ่าไทชิน/เขิน) นิกายยอง (จากเมืองยอง) เป็นต้น สำหรับครูบาศรีวิชัยนั้นยึดถือปฏิบัติในแนวของนิกายเชียงใหม่ผสมกับนิกายยองซึ่งมีแนวปฏิบัติบางอย่างต่างจากนิกายอื่น ๆ มีธรรมเนียมที่ยึดถือคือ การนุ่งห่มที่เรียกว่า กุมผ้าแบบรัดอก สวมหมวกแขวนลูกประคำ ถือไม้เท้าและพัด ซึ่งยึดธรรมเนียมมาจากวัดดอยแตโดยอ้างว่า สืบวิธีการนี้มาจากลังกา การที่ครูบาศรีวิชัยถือว่าท่านมีสิทธิ์ที่จะบวชกุลบุตรได้ตามจารีตการถือปฏิบัติมาแต่เดิมนั้น ทำให้ขัดกับพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ (พ.ศ.๒๔๔๖) เพราะใน

พระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดว่า "พระอุปชฌาย์ที่จะบวชกุลบุตรได้ ต้องได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบการปกครองของสงฆ์จากส่วนกลางเท่านั้น" โดยถือเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะแขวงนั้น ๆ เป็นผู้คัดเลือกผู้ที่ควรจะเป็นอุปชฌาย์ได้ และเมื่อคัดเลือกได้แล้วจึงจะนำข้อเสนอเจ้าคณะผู้ใหญ่ในกรุงเทพฯ เพื่อดำเนินการแต่งตั้งต่อไป การจัดระเบียบการปกครองใหม่ของกรุงเทพฯ นี้ ถือเป็นวิธีการสลายจารีตเดิมของสงฆ์ในล้านนาอย่างได้ผล องค์กรสงฆ์ล้านนาก็เริ่มสลายตัวลงทีละน้อยเพราะอย่างน้อยความขัดแย้งต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นระหว่างสงฆ์ในล้านนาด้วยกันเอง ดังกรณีความขัดแย้งระหว่างครูบาศรีวิชัยกับพระครูมหารัตนนารถเจ้าคณะแขวงลี้ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นต้น

อภิการณ์ระยะแรก (ช่วง พ.ศ.๒๔๕๑ - ๒๔๕๓) การตั้งอภิการณ์ช่วงแรกของครูบาศรีวิชัยเป็นผลมาจากการเริ่มทดลองใช้กฎหมายของคณะสงฆ์ฉบับแรก (พ.ศ.๒๔๔๖) และเป็นการเริ่มให้อำนาจกับสงฆ์สายกลุ่มผู้ปกครองในช่วง พ.ศ.๒๔๕๓ นั้น บทบาทของครูบาศรีวิชัยในหมู่ชาวบ้านและชาวเขามีลักษณะโดดเด่นเกินกว่าตำแหน่งสงฆ์ผู้ปกครอง เจ้าคณะแขวงและนายอำเภอลี้ได้พาตำรวจควบคุมครูบาศรีวิชัยไปกักไว้ที่วัดเจ้าคณะแขวงลี้ได้ ๔ คืน จากนั้นก็ส่งครูบาศรีวิชัยไปให้พระครูบ้านยี่ เจ้าคณะจังหวัดลำพูนเพื่อรับการไต่สวน ซึ่งผลก็ไม่ปรากฏครูบาศรีวิชัยมีความผิด

หลังจากถูกไต่สวนครั้งแรกไม่นานนัก ครูบาศรีวิชัยก็ถูกเรียกตัวสอบอีกครั้งโดยพระครูมหาอินทร์ เจ้าคณะแขวงลี้ เนื่องจากมีหมายเรียกให้ครูบาศรีวิชัยนำลูกวัดไปประชุมเพื่อรับทราบระเบียบกฎหมายใหม่จากนายอำเภอลี้และเจ้าคณะแขวงลี้ แต่ครูบาศรีวิชัยไม่ได้ไปตามหมายเรียกนั้น เจ้าคณะแขวงลี้จึงสั่งให้นายสิบตำรวจเมืองลำพูนไปควบคุมครูบาศรีวิชัยส่งให้พระครูญาณมงคลเจ้าคณะจังหวัดลำพูนจัดการไต่สวนที่วัดชัยเมืองลำพูนถึง ๒๓ วัน จึงได้รับการปล่อยตัว

ส่วนครั้งที่ ๓ ใน พ.ศ.เดียวกันนี้ พระครูเจ้าคณะแขวงลี้ได้สั่งให้ครูบาศรีวิชัยนำเอาลูกวัด เจ้าอธิการหัววัดตำบลบ้านปาง ซึ่งอยู่ในหมวดอุโบสถไปประชุมที่วัดเจ้าคณะแขวงตามพระราชบัญญัติที่จะเพิ่มขึ้น ปรากฏว่าครูบาศรีวิชัยมิได้เข้าประชุมอีก มีผลให้บรรดาหัววัดไม่ไปประชุมเช่นกัน เจ้าคณะแขวงและนายอำเภอลี้จึงมีหนังสือฟ้องถึงพระครูญาณมงคล เจ้าคณะจังหวัดลำพูน ครูบาศรีวิชัยถูกควบคุมไว้ที่วัดพระธาตุหริภุญชัยเมืองลำพูนนานถึงหนึ่งปี ซึ่งในที่สุดที่ประชุมก็ได้ตัดสินให้ครูบาศรีวิชัยพ้นจากตำแหน่งหัวหมวดวัด พร้อมทั้งถูกควบคุมตัวต่อไปอีกหนึ่งปี

อภิรณัมระยะที่สอง (พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๒๔๖๔) อภิรณัมพระศรีวิชัยครั้งที่สองนี้มีความเข้มข้นและรุนแรงขึ้นเนื่องจากเป็นผลมาจากการต้องอภิรณัมครั้งแรกถึง ๓ ครั้ง^๕ แต่การต้องอภิรณัมกลับเป็นการเพิ่มความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อครูบาศรีวิชัยมากยิ่งขึ้น เสียงที่เล่าลือเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยจึงขยายออกไป นับตั้งแต่เป็นผู้วิเศษเดินตากฝนไม่เปียกและได้รับดาบศรีภัญไชย(พระขรรค์ชัยศรี)จากพระอินทร์ ความนับถือเลื่อมใสศรัทธา ในตัวครูบาศรีวิชัยยิ่งแพร่ขยายออกไปอย่างไม่หยุดยั้ง คำเล่าลือดังกล่าวเมื่อทราบถึงเจ้าคณะแขวงลี้และนายอำเภอแขวงลี้ ทั้งสองจึงได้เข้าแจ้งต่อพระครูญาณมงคล เจ้าคณะจังหวัดลำพูน โดยกล่าวหาว่า "ครูบาศรีวิชัยเกลี้ยกล่อมล่องลุ่มคนคฤหัสถ์นักบวชเป็นก๊กเป็นเหล่า และใช้ผีและเวทมนต์" พระครูญาณมงคลจึงออกหนังสือ สั่งครูบาศรีวิชัยให้ออกไปพ้นเขตจังหวัดลำพูน ภายใน ๑๕ วัน พร้อมทั้งมีหนังสือห้ามพระในจังหวัดลำพูนรับครูบาศรีวิชัยไว้ในวัด เมื่อครูบาศรีวิชัยโต้แย้งและทางการไม่สามารถเอาผิดครูบาศรีวิชัยได้ ความดังกล่าวก็เลิกราไปประยะหนึ่ง แต่ต่อมา ก็มีหนังสือของเจ้าจักรคำขจรศักดิ์เจ้าผู้ครองเมืองนครลำพูน เรียกครูบาศรีวิชัยพร้อมกับลูกวัดเข้าเมืองลำพูน ครั้งนั้นพวกลูกศิษย์ได้จัดขบวนแห่ครูบาศรีวิชัยเข้าสู่เมืองอย่างใหญ่โต เหตุการณ์ดังกล่าวคงจะทำให้ทาง คณะสงฆ์ผู้ปกครองลำพูนตกใจอยู่ไม่น้อย ดังจะพบว่าเมื่อครูบาศรีวิชัยพักอยู่ที่วัดมหาวันได้คืนหนึ่ง อุปราชเทศาภิบาลพายัพจึงได้สั่งย้ายครูบาศรีวิชัยขึ้นไปยังเชียงใหม่ โดยให้พักกับพระครูเจ้าคณะเมืองเชียงใหม่ที่วัดเชตวัน เสร็จแล้วจึงมอบตัวให้พระครูสุคันธศีล รองเจ้าคณะเมืองเชียงใหม่ ที่วัดป่ากล้วย (ศรีดอนไชย)

ในระหว่างที่ครูบาศรีวิชัยถูกควบคุมอยู่ที่วัดป่ากล้วย ก็ได้มีพ่อค้าใหญ่เข้ามารับเป็นผู้อุปฐากครูบาศรีวิชัยคือหลวงอนุสารสุนทร (ขุนฮี้ซัวย่งเส็ง) และพญาคำ แห่งบ้านประตูท่าแพ ตลอดจนผู้คนทั้งในเชียงใหม่และใกล้เคียงต่างก็เดินทางมานมัสการครูบาศรีวิชัยเป็นจำนวนมาก ทางฝ่ายผู้ดูแลต่างเกรงว่าเรื่องจะลุกลามไปกันใหญ่เนื่องจากแรงศรัทธาของชาวเมืองเหล่านี้ เจ้าคณะเมืองเชียงใหม่และเจ้าคณะมณฑลพายัพจึงส่งครูบาศรีวิชัยไปรับการไต่สวนพิจารณาที่กรุงเทพฯ ซึ่งผลการพิจารณาไม่พบว่าครูบาศรีวิชัยมีความผิด และให้ครูบาศรีวิชัยเลือกเป็นเจ้าอาวาสหรืออาศัยอยู่ในวัดอื่นก็ได้ เมื่อครูบาศรีวิชัยกลับจากกรุงเทพฯ แล้ว ชนทุกกลุ่มของล้านนาก็ได้เพิ่มความเคารพยกย่องในตัวครูบา ดังจะเห็นได้จากความสนับสนุนในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ ทั่วไปในล้านนาซึ่งต้องใช้ทั้งเงินและแรงงานอย่างมหาศาล

อภิรณัมระยะที่สาม (ช่วง พ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๔๗๙) การต้องอภิรณัมช่วงที่สามของครูบาศรีวิชัยเกิดขึ้นในช่วงที่ได้มีการสร้างถนนขึ้นสู่พระธาตุดอยสุเทพเพราะขณะก่อสร้างทางอยู่นั้นเอง ปรากฏว่ามีพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่รวม ๑๐ แขวง ๕๐ วัด ขอลาออกจากการ

^๕ พระสมชาย ธรรมสาโร, บทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญล้านนากรณีศึกษา การบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา, ๒๕๕๕, หน้า ๑๒๑ - ๑๒๔.

ปกครองคณะสงฆ์ไปขึ้นอยู่ในปกครองของครูบาศรีวิชัยแทน เมื่อเห็นการที่วัดขอแยกตัวไปขึ้นกับครูบาศรีวิชัยเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นนั้น ทางคณะสงฆ์จึงสั่งให้กลุ่มพระสงฆ์ในวัดที่ขอแยกตัวออกดังกล่าวเข้ามาบวชและพระสงฆ์ที่ครูบาศรีวิชัยเคยบวชให้ก็ถูกสั่งให้สึก อธิกรณ์ครั้งที่ ๓ นี้ได้ดำเนินมาจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๗๙ ครูบาศรีวิชัยได้ให้คำรับรองต่อคณะสงฆ์ว่าจะปฏิบัติตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ทุกประการ ท่านจึงได้รับอนุญาตให้เดินทางกลับลำพูนเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ รวมเวลาที่ต้องสอบสวนและอบรมอยู่ที่วัดเบญจมบพิตรเป็นเวลาถึง ๖ เดือน ๑๗ วัน

กรณีความขัดแย้งระหว่างครูบาศรีวิชัยกับคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองได้ดำเนินมาเป็นระยะเวลาเกือบ ๓๐ ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นต้นมา トラบกระทั่งวาระสุดท้ายในชีวิตของครูบาศรีวิชัย แต่ในช่วงเวลานั้น ครูบาศรีวิชัยก็ยังคงดำเนินการช่วยเหลือประชาชน เป็นที่พึ่งทางใจและดำเนินการบูรณะ ปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่างๆ ตลอดจนสาธารณประโยชน์ตามคำอาราธนาอยู่เรื่อยมา

ในขณะที่ครูบาศรีวิชัยกำลังบูรณะวัดสวนดอกเชียงใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ อยู่นั้น หลวงศรีประกาศได้หารือกับครูบาศรีวิชัยว่าอยากจะนำไฟฟ้าขึ้นไปใช้บนดอยสุเทพ แต่ครูบาศรีวิชัยว่าหากทำถนนขึ้นไปจะง่ายกว่าและจะได้ไฟฟ้าในภายหลัง ทั้งนี้ทางการเคยคำนวณไว้ในช่วง พ.ศ. ๒๔๖๐ ว่าหากสร้างทางขึ้นดอยสุเทพนั้นจะต้องใช้งบประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แต่ครูบาศรีวิชัยได้เริ่มสร้างทางเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗ และเปิดให้รถยนต์แล่นได้ในวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยไม่ต้องใช้งบประมาณเลย ครั้นเสร็จงานสร้างถนนแล้ว ครูบาศรีวิชัยก็ถูกนำตัวไปสอบอธิกรณ์ที่กรุงเทพฯ อีกเป็นครั้งที่สอง และงานชิ้นสุดท้ายของท่านที่ไม่เสร็จในสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ก็คือสะพานศรีวิชัยอนุสรณ์ ทอดข้ามน้ำแม่ปิงเชื่อมอำเภอหางดง เชียงใหม่ กับอำเภอเมืองจังหวัดลำพูน

ในการก่อสร้างต่าง ๆ นับแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ ถึง ๒๔๗๑ มีผู้ได้บริจาคเงินทำบุญกับท่านประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ รูปี คิดเป็นเงินไม่น้อยกว่าสามหมื่นห้าพันบาท รวมค่าก่อสร้างชีวิตของท่านประมาณสองล้านบาท นอกจากนั้นท่านยังได้สร้างคัมภีร์ต่าง ๆ อีกไม่น้อยกว่า ๓๐๐๐ ผูก คิดค่าจารเป็นเงิน ๔,๓๒๑ รูปี (รูปีละ ๘๐ สตางค์) ทั้งนี้ แม้ครูบาศรีวิชัยจะมีงานก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่และมากมาย แต่บิดามารดาคือนายควายและนางอุสาก็ยังคงอยู่ในกระท่อมอย่างเดิมสืบมาตราบจนสิ้นอายุ

ครูบาศรีวิชัยซึ่งเป็นคนร่างเล็กผอมบางผิวขาว ไม่ใช่คนแข็งแรง แม้ท่านจะไม่ต้องทำงานประเภทใช้แรงงาน แต่การที่ต้องนั่งคอยต้อนรับและให้พรแก่ผู้มาทำบุญกับท่านนั้น ท่านจะต้อง"นั่งหนัก"อยู่ตลอดทั้งวัน ด้วยเหตุนี้ท่านจึงอาพาธด้วยโรคจิตสีดวงทวารซึ่งสะสมมาแต่ครั้งการตระเวนก่อสร้างบูรณะวัดในเขตล้านนา และการอาพาธได้กำเริบขณะที่สร้างสะพานข้ามแม่น้ำปิง ครูบาศรีวิชัยถึงแก่กรรมภาพเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ที่วัดบ้านปาง

๑๕๖ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒)

ขณะมีอายุได้ ๖๐ ปี ๙ เดือน ๑๑ วัน และตั้งศพไว้ที่วัดบ้านปางเป็นเวลา ๑ ปี บางท่านก็ว่า ๓ ปี จากนั้นได้เคลื่อนศพมาตั้งไว้ที่วัดจามเทวี ลำพูน จนถึงวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๙ จึงได้รับพระราชทานเพลิงศพ เมื่องานพระราชทานเพลิงศพเสร็จสิ้นจึงได้มีการแบ่งอัฐิของท่าน ไปบรรจุไว้ตามที่ต่าง ๆ เช่น ที่วัดจามเทวีจังหวัดลำพูน วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระแก้วดอนเต้า จังหวัดลำปาง วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ และที่วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูนอันเป็นวัดดั้งเดิมของท่าน เป็นต้น

เส้นทางการสร้างเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรมของครูบาศรีวิชัยด้วยการสร้าง

ครูบาเจ้าศรีวิชัย ท่านเดินทางไปไหนแห่งใดก็มีศรัทธาสาธุชนเคารพศรัทธา จากที่ได้ รุดธไปทั่วแผ่นดินล้านนาได้พบเห็นโบราณสถานสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองแผ่นดินล้านนาเก่าแก่ ทรุดโทรมลงเป็นอันมาก จึงได้ร่วมกับศรัทธาสาธุชนบูรณปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมวัดวาอาราม โบราณสถานทั่วแผ่นดินล้านนาไม่อาจจะนับได้ อาทิ บริเวณหน้าวิหารหลวงและพระบรมธาตุ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูน (พ.ศ.๒๔๖๓)

หลังจากกลับจากกรุงเทพฯ แล้วไปบูรณะพระเจดีย์ พระธาตุดอยเก็ง อำเภอฮอด (พ.ศ. ๒๔๖๔) สร้างวิหารวัดศรีโคมคำพระเจ้าตนหลวง จังหวัดพะเยา (พ.ศ.๒๔๖๕)^๖ บูรณะพระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย บูรณะพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ (พ.ศ. ๒๔๖๖) วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๔๖๗) สร้างธาตุและบันไดนาค วัดบ้านปางพระธาตุเกตุ สร้อยแก่นน้ำปิง (พ.ศ. ๒๔๖๘) รวบรวมพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนาจำนวน ๕,๔๐๘ ผูก (พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๑) บูรณะวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๔๗๔) และผลงานชิ้นอมตะ คือ การสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ศรัทธาสาธุชนมาร่วมกันสร้างถนนวันละไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ คน แล้วเสร็จภายใน ๖ เดือน ตามสัจจะวาจา (พ.ศ. ๒๔๗๘) สร้างวิหารวัดบ้านปาง (พ.ศ. ๒๔๗๘) เสร็จปี พ.ศ. ๒๔๘๒) วัดจามเทวี (พ.ศ. ๒๔๗๙) สุดท้าย คือ สะพานศรีวิชัย เชื่อมระหว่างลำพูน (ริมปิง) - (หนองตอง) เชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๔๘๑) ที่มาสร้างเสร็จ ภายหลังจากที่ครูบาศรีวิชัยมรณภาพ (รวมวัดต่างๆที่ท่านครูบาเจ้าศรีวิชัยไปบูรณปฏิสังขรณ์ รวม ๑๐๘ วัด) ต่อมาเมื่อมีผู้เรียกท่านว่า พระศรีวิชัย ชาวบ้านจึงเรียกท่านว่า ครูบาศรีวิชัยบ้าง ครูบาวัดบ้านปางบ้าง ครูบาศีลธรรมบ้างซึ่งเป็นนามที่ชาวบ้านตั้งให้ ด้วยความนับถือ

ผลงานที่เด่นมากของครูบาศรีวิชัยก็คือ การสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งครูบาศรีวิชัยได้รับคำเรียกร้องจากศรัทธาประชาชน ให้ช่วยดำริและจัดการเรื่องนี้ จึงเริ่มลงมือสร้างเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา ณ เชียงดอยสุเทพด้านห้วยแก้ว โดยมี พลตรี เจ้าแก้ววรัษฐเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เป็นผู้ขุดจอบเป็นปฐมฤกษ์ การสร้าง

^๖ อรรถทวี ศรีสวัสดิ์, ภาพชุดลายเส้นฝีมือ, (ประวัติศาสตร์เมืองพะเยาวัฒนธรรม, ๒๕๑๒, หน้า ๑๕-๒๐.

ถนนสายนี้ใช้แรงงานเป็นจำนวนมากวันหนึ่งๆ จะมีผู้คนช่วยทำงานประมาณวันละไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ คน ถ้าคิดมูลค่าแรงงานเป็นเงินก็คงมากมายมหาศาลทีเดียว การสร้างทางสายนี้ใช้เวลา ๕ เดือน กับ ๒๒ วัน จึงแล้วเสร็จ และเปิดให้รถขึ้นลงได้ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘

การปฏิสังขรณ์วัดและปูชนียวัตถุทางพุทธศาสนากับการสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ คุรุบาทศรีวิชัยได้ชื่อว่าเป็นผู้ถือปฏิบัติเคร่งมาตั้งแต่เป็นสามเณร ดังเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มักน้อย ถือสันโดษ และเว้นอาหารที่มีเนื้อสัตว์เจือปน ตลอดจนงดกระทั้งหมาก เมียง และบุหรี ทำให้คนทั่วไปเห็นว่าคุรุบาทเป็นผู้บริสุทธ์ที่มีลักษณะเป็น"ตนบุญ" คนทั้งปวงต่างก็ประสงค์จะทำบุญกับคุรุบาทเพราะเชื่อว่าการถวายทานกับภิกษุผู้บริสุทธ์เช่นนั้นจะทำให้ผู้ถวายทานได้รับ อานิสงส์มาก เงินที่ประชาชนนำมาทำบุญก็นำไปใช้ในการก่อสร้างสาธารณประโยชน์และ บูรณะศาสนสถานและศาสนวัตถุ งานก่อสร้างดังกล่าวเริ่มขึ้นเมื่อปี ฉลู พ.ศ.๒๔๔๒ เดือน ๓ แรม ๑ ค่ำ คุรุบาทได้แจ้งข่าวสารไปยังศรัทธาทั้งหลายรวมทั้งชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ว่าจะวัดบ้านปาง ขึ้นใหม่ ซึ่งก็สร้างเสร็จภายในเวลาไม่นานนัก ให้ชื่อวัดใหม่นั้นว่า "วัดศรีตอโยชยทรายมูล" ซึ่งคนทั่วไปนิยมเรียกว่า "วัดบ้านปาง"

ขั้นตอนปฏิบัติในการไปบูรณปฏิสังขรณ์วัดมีว่า เมื่อคุรุบาทได้รับนิมนต์ให้ไป บูรณะปฏิสังขรณ์วัดใดแล้ว ทางวัดเจ้าภาพก็จะสร้างที่พักของคุรุบาทกับศิษย์และปลูกปะรำ สำหรับเป็นที่พักของผู้ที่มาทำบุญกับคุรุบาท คืนแรกที่คุรุบาทไปถึงก็จะอธิษฐานจิตดูว่าการก่อสร้าง ครั้งนั้นจะสำเร็จหรือไม่ ซึ่งมีน้อยครั้งที่จะไม่สำเร็จเช่นการสร้างสะพานศรีวิชัยซึ่งเชื่อมระหว่าง อำเภอหางดง เชียงใหม่ กับอำเภอเมือง ลำพูน จากนั้นคุรุบาทก็จะ "นั่งหนัก" คือเป็นประธานอยู่ ประจำในงานนั้น คอยให้พรแก่ศรัทธาที่มาทำบุญโดยไม่สนใจเรื่องเงิน แต่มีคณะกรรมการ ช่วยกันรวบรวมเงินไปเป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง คุรุบาทไป "นั่งหนัก" ที่ไหน ประชาชนจะ หลั่งไหลกันไปทำบุญที่นั่นถึงวันละ ๒๐๐-๓๐๐ ราย คับคั่งจนที่นั่นกลายเป็นตลาดเป็นชุมชนขึ้น เมื่อก่อสร้างเสร็จแล้วก็จะมียาน "พอยหลวง-ปอยหลวง" คืองานฉลอง บางแห่งมีงานฉลองถึงสิบห้าวัน และในช่วงเวลาดังกล่าวก็มักจะมีคนมาทำบุญกับคุรุบาทมากกว่าปกติ เมื่อเสร็จงาน"พอย หลวง-ปอยหลวง" ในที่หนึ่งแล้ว คุรุบาทและศิษย์ก็จะย้ายไปก่อสร้างที่อื่นตามที่มีผู้มานิมนต์ไว้ โดยที่ท่านจะไม่นำทรัพย์สินอื่นใดจากแหล่งก่อนไปด้วยเลย ช่วงที่คุรุบาทศรีวิชัยต้องอธิกรณ์ครั้งที่สองและถูกควบคุมไว้ที่วัดศรีดอนชัย เชียงใหม่ เป็นเวลา ๓ เดือนกับ ๘ วันนั้น ผู้คนหลั่งไหล ไปทำบุญกับคุรุบาทไม่ต่ำกว่าวันละ ๒๐๐ ราย เมื่อคุรุบาทได้ผ่านการพิจารณาอธิกรณ์ที่กรุงเทพฯ ซึ่งใช้เวลาอีก ๒ เดือนกับ ๔ วันแล้วคุรุบาทก็เดินทางกลับลำพูนเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๖๓ หลังจากนั้นผู้คนก็มีความศรัทธาในตัวคุรุบาทมากขึ้น คุรุบาทศรีวิชัยเริ่มต้นการบูรณะ วัดขณะที่ท่านอายุ ๔๒ ปี โดยเริ่มจากการบูรณะพระเจดีย์บ่อนไถ้แจ้ จังหวัดลำปาง ถัดจากนั้น ได้บูรณะเจดีย์และวิหารวัดพระธาตุหริภุญชัย ต่อมาได้ไปบูรณะเจดีย์ตอโยชย ในเขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นไปบูรณะวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา กล่าวกันมาว่าในวันที่ท่าน

๑๕๘ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒)

ถึงพะเยานั้น มีประชาชนนำเงินมาบริจาคร่วมทำบุญใส่ปี๊บได้ถึง ๒ ปีบ หลังจากนั้นมาบูรณะวัดพระสิงห์ เชียงใหม่ เป็นอาทิรวมแล้วพบว่างานบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวออารามของครูบาศรีวิชัยมีประมาณ ๒๐๐ แห่ง แต่เนื่องจากว่าการศึกษาประวัติของท่านยังขาดการจัดหมวดหมู่ด้านเครือข่ายในการสร้างสังคมวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าวทางผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาการสร้างเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรมของครูบาศรีวิชัยเพื่อจะได้เป็นแนวทางให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา อันจะเป็นคุณูปการต่อการศึกษาด้านสังคมและวัฒนธรรมสืบไป

วัตถุประสงค์

การวิจัย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างและการใช้องค์ความรู้ของปราชญ์ท้องถิ่นจังหวัดแพร่ในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาศรีวิชัย
๒. เพื่อศึกษาบทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาศรีวิชัย
๓. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษาการเผยแผ่การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบคุณภาพสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรม

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ ๑. กลุ่มพระสังฆาธิการ ๒. กลุ่มประชาชนทั่วไปใน ๗ จังหวัดภาคเหนือ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ซึ่งได้มาด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) จำนวน ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดแพร่ รวมจำนวน ๕ รูป โดยมีรายละเอียดดังนี้

พระสังฆาธิการ จังหวัดเชียงใหม่ ๒ รูป, จังหวัดลำพูน ๑ รูป, จังหวัดแพร่ ๒ รูป รวมทั้งหมด ๕ รูป

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ
ตอนที่ ๑ สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานประวัติของครูบาศรีวิชัย
ตอนที่ ๒ สอบถามเกี่ยวกับผลงานการสร้างเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรมของ
ครูบาศรีวิชัย

๓. การสร้างเครื่องมือการวิจัย

๑. ศึกษาเอกสารตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลผลเพื่อสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา
๓. ใช้แบบสัมภาษณ์และลงพื้นที่สัมภาษณ์ให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาตามแบบมาตรฐานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรม
๒. คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ
๓. ดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) โดยดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยระหว่างผู้วิจัย กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มประชาชนทั่วไปใน ๗ จังหวัดภาคเหนือ
๔. ดำเนินการจดบันทึก (Field Note) และบันทึกเสียงโดยใช้เทปบันทึกเสียง เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก
๕. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนถึงการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เชิงพรรณนาให้สอดคล้องกับกลยุทธ์การวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทในฐานะนักบุญแห่งล้านนา ของพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย เป็นผู้ที่มีบทบาทด้านนักบุญเป็นด้วยข้อวัตรปฏิบัติที่แสดงออกให้บุคคลทั่วไปได้พบเห็นและสัมผัสได้ เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนการที่พระครูบาศรีวิชัย นั้นได้ปฏิบัติตนบำเพ็ญเพียรภาวนาสิกขาวิสัยตามรอยพระบรมศาสดาด้วยข้อวัตรปฏิบัติเสริมบุคลิกภาพความน่าเลื่อมใสอันเป็นลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ตนบุญ” ด้วยจริยวัตรอันเคร่งครัดที่ปรากฏให้บุคคลที่ได้พบเห็นมีความศรัทธา

นับถือและลักษณะที่เป็นความสันโดษเคร่งในการรักษาศีลวินัยละเว้นสิ่งที่ไม่ควรกระทำเป็นสิ่งแรกที่สามารสรสร้างศรัทธาแก่ผู้ที่ได้พบเห็นจึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก

จากการบำเพ็ญบารมีตนบุญแล้วยังเป็นการเพิ่มความปรารถนาที่จะบรรลุธรรมอันวิเศษของตนบุญที่ได้จากผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธายกย่องให้มีบทบาทแห่งการบำเพ็ญบุญด้วยคำอธิษฐานบารมีของพระครูบาศรีวิชัย ได้ตั้งปรารถนาขอให้ได้ถึงซึ่งธรรมะที่ยึดเหนี่ยวไว้คือพระนิพพาน สิ่งเดียว การได้ตั้งสัจจะอธิษฐานเป็นสัจจะวาจาที่มั่นคงและตั้งสัจจะอธิษฐานของพระครูบาศรีวิชัย เพื่อความสำเร็จ นับได้ว่ามีความสำคัญมิใช่น้อยเพราะได้แสดงความสอดคล้องกับบุคลิกภาพ ของผู้ที่ถูกยกย่องว่ามีบทบาทนักบุญแห่งล้านนา

โดยมีแนวข้อวัตรปฏิบัติของพระครูบาศรีวิชัย จึงส่งเสริมลักษณะอันน่าเลื่อมใสของศรัทธาประชาชนที่เคารพโดยเฉพาะชาวพื้นเมืองกลุ่มชาวเขาซึ่งจะยอมรับนับถือพระครูบาศรีวิชัย ที่เรียกว่า “ตนบุญ” เป็นกลุ่มแรกก็ว่าได้ และบุคคลที่มีบทบาทตนบุญที่ได้สร้างสมมาแต่ชาติปางก่อนผลบุญยังประโยชน์สุขสามารถแบ่งปันให้กับผู้ที่ยอมรับจากผู้อื่น ผู้มีบุญจึงเป็นที่น่าสนใจที่แสดงให้เห็นคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้ผู้อื่นประกอบกับความเชื่อของชาวล้านนาที่ถูกนำมาเรียก ผู้มีบุญกับพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย

บทบาทการเชื่อมโยงเส้นทางวัฒนธรรมของครูบาศรีวิชัย การบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานวัดในล้านนา เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนักบุญในการบูรณปฏิสังขรณ์ซากปรักหักพังของศาสนสถานต่าง ๆ ซึ่งมีแนวคิดเรื่องสะสมบุญ เพื่อให้ได้บรรลุเป็นพระโพธิสัตว์เจ้าการจาริกแสวงบุญในพื้นที่ต่าง ๆ ที่เรียกว่าล้านนาของ พระครูบาศรีวิชัย เปรียบได้ว่าการแสวงหาพุทธศาสนาพุทธภูมิ คือการหมายเอาพระนิพพานเป็นที่ตั้ง สถานที่พระครูบาศรีวิชัยจาริกไปบูรณะนั้นส่วนมากเป็นโบราณสถานวัดเก่าแก่ทางล้านนาที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม หรือรกร้างขาดการบำรุงรักษาของผู้คนที่ได้รับการบูรณะจากพระครูบาศรีวิชัย คือวัดจามเทวี และวัดบ้านปางในจังหวัดลำพูน วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา วัดสวนดอกกับวัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาธาราม จังหวัดลำปาง

การจาริกแสวงบุญในการไปบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ ซึ่งความเคลื่อนไหวทางด้านศาสนา อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการแสดงออกการบูรณะปฏิสังขรณ์อันเป็นอุดมคติของตนบุญที่ช่วยเหลืออุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่ง ในการจาริกแสวงบุญไปพื้นที่พุทธสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้ การไปเป็นประธานในการบูรณปฏิสังขรณ์ของพระครูบาศรีวิชัย จึงเปรียบได้กับการเดินธุดงค์ทั่วล้านนา และเพื่อเป็นการสะสมบุญอย่างหนึ่ง การที่พระครูบาศรีวิชัยได้รับการยกย่องว่าเป็นตนบุญเป็นเพราะการนำผู้คนไปบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานอันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวล้านนา

และขณะเดียวกันในฐานะที่มีบทบาทตนบุญก็กลายเป็นศูนย์กลางดึงดูดให้ผู้คนที่เคารพศรัทธา เลื่อมใสเป็นจำนวนมากมาร่วมทำบุญกับ “ตนบุญ” ชาวล้านนาเชื่อว่าจะได้อันสูงศักดิ์ผลบุญ มากกว่าปกติ โดยการมาทำบุญกับผู้มีบุญ

จากการวิเคราะห์ผลกระทบความสัมพันธ์และผลงานที่มีต่อการศึกษาคณะการเผยแผ่ การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัย วัดที่สำคัญของบ้านเมืองจน ล่วง ถึงปี พุทธศักราช ๒๔๖๓ นับเป็นครั้งแรกในแผ่นดินล้านนา ที่ผู้นำในการบูรณะไม่ใช่ผู้ ครองนครหากแต่เป็นพระภิกษุที่ชาวล้านนานับถือและศรัทธา นามว่าพระครูบาศรีวิชัย ปฏิบัติ หรือวิถีปฏิบัติของพระครูบาศรีวิชัยที่เคร่งครัดในศีลและวิปัสสนากรรมฐานได้ส่งผลให้ชาว ล้านนามีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวพระครูบาศรีวิชัยอย่างแน่วแน่มากกว่าเรื่องราว อิทธิปาฏิหาริย์ใดๆ วัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญประจำจังหวัดต่างๆ ทั้ง ๖ วัดที่ พระครูบาศรีวิชัย ได้เคยไปบูรณะได้ถูกเลือกให้เป็นสถานที่สร้างสถูปเก็บอัฐิของท่านพระครูบาศรีวิชัย คือวัดจาม เทวี และวัดบ้านปางในจังหวัดลำพูน วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ และวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาธาราม จังหวัดลำปาง ในวันนี้ ภายหลังจากมรณภาพของท่านพระครูบาศรีวิชัย สิ่งที่ยังเหลืออยู่สถูปบรรจุอัฐิธาตุและ หลักธรรมคำสอนที่เป็นแนวทางให้ชาวพุทธได้ปฏิบัติกับวัดวาอารามที่เปรียบเหมือนกับประจักษ์ พยานของความศรัทธาที่ชาวล้านนามีต่อตนบุญผู้ยิ่งใหญ่ ที่เรียกว่าครูบาศีลธรรมหรือ พระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย

บทบาทนักบุญแห่งล้านนา นั้นผู้วิจัยพบว่า พระครูบาศรีวิชัย มีบทบาทสงฆ์ในอดีต ตามรอยพระศาสดา จาริกแสวงบุญเพื่อเทศนาธรรมแก่ พุทธศาสนิกชนที่มีความสนใจ พระสงฆ์ หลายรูปเป็นที่เคารพศรัทธาพระสงฆ์เป็นทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณพัฒนาทั้งจิตใจ และคุณภาพ ชีวิตของผู้คนพัฒนาวัดวาอารามเขตโบราณสถาน แต่ในที่ยุคบ้านเมืองเจริญก้าวหน้าขึ้นใหม่ที่ เรียกว่า “การพัฒนา” หากมองย้อนไปในอดีต พบพระสงฆ์ผู้ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ ชาวบ้าน และโดยเฉพาะภาคเหนือ ไม่มีใครไม่รู้จัก “นักบุญล้านนา” ผู้กอบด้วยศิลปปฏิบัติปฏิบัติและวิปัสสนากรรมฐานนั้น นามว่า “ครูบาศรีวิชัย” พระนักพัฒนาซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธา ของคนล้านนา แต่ที่มากกว่านั้นคือ เรื่องราว บทบาทคุณงามความดีที่พระครูบาศรีวิชัย ประพฤติปฏิบัติ “ครูบาศรีวิชัย” เป็นที่รู้จักและเคารพศรัทธาในฐานะที่พระครูบา ศรีวิชัย มีบทบาท ถือได้ว่าเป็นปูชนียบุคคลที่สำคัญที่มีความพิเศษ เป็นที่ยอมรับว่าเป็นตนบุญแห่ง ล้านนา เมื่อชาวล้านนาทราบถึงข้อวัตรปฏิบัติที่น่าเลื่อมใสศรัทธาของพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย หลักปฏิบัติของพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย “ตนบุญ” ล้านนาว่าเป็น “นักบุญ” อันมีความหมายเชิงยกย่องว่าเป็นนักบวชที่มีคุณสมบัติพิเศษ อาจพบว่ามีกรเรียกอีกว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัย พระครูบาศรีวิชัย หรือครูบาศีลธรรม แต่ท่านมักเรียกตนเองว่า พระชัชยาภิกขุ หรือ พระศรีวิชัยชนะภิกขุ ที่รู้จักกันทั่วล้านนา

ครูบาศรีวิชัย จากการศึกษาในบทบาทของพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย จากบทบาทนักแสวงบุญ หรือที่เรียกว่านักบุญแห่งล้านนาในอดีตจนถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่า “ตนบุญ” หรือนักบุญล้านนานั้นจะมีภาพแห่งตนบุญ ของพระครูบาศรีวิชัยอย่างเด่นชัดว่าจากผู้ที่ศึกษาพบว่าการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานแห่งล้านนาจะสังเกตได้มีประเด็นต่อไปนี้

๑. พระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ไม่ได้เป็นครูบาที่หยุดนิ่งอยู่กับที่ได้ มีแต่ความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาและในความเป็นไปเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของผู้เคารพศรัทธา “ตนบุญ” ที่ได้ปรากฏในบริเวณแต่ละท้องถิ่นของตนบุญของทุกกลุ่มในสังคมล้านนา อาจจะมีมองเห็นภาพลักษณะของพระครูบาศรีวิชัย หรือที่รู้จักกันในนามตนบุญ “ผู้วิเศษ” ในฐานะนักบุญที่มาจากความเป็นนักบุญที่มีความปฏิบัติดี ข้อวัตรปฏิบัติที่งดงามที่มีอำนาจที่พิเศษกล่าวเหนือมนุษย์ อันความศรัทธาของผู้คนที่เชื่อว่าตนบุญคือผู้วิเศษ ที่มีความสามารถจะกระทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ให้สำเร็จโดยอาศัยพื้นฐานความศรัทธาของผู้คนที่พบเห็นและได้ยินชื่อเสียงกิตติคุณของพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

๒. ความเป็นไปเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดวิธีการของ “ตนบุญ” จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพความมีศรัทธาของสังคมล้านนาในการจาริกแสวงบุญและบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามโบราณศาสนสถานศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาอันเก่าแก่ที่มีความเชื่อตามตำนานความเป็นมาในอดีตที่เกี่ยวข้องการเสด็จมาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็จะสังเกตได้ว่าจะเป็นวัดร้างหรือที่ชำรุดทรุดโทรมขาดความเอาใจใส่ของผู้คนที่อยู่ห่างไกลจากดินแดนที่มีความห่างไกลจากชนบท ที่มีผู้คนที่ศรัทธาต่อพระครูบาศรีวิชัยได้นิมนต์ไปเป็นประธานในการบูรณปฏิสังขรณ์ อันเป็นกิจกรรมการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยาวไกลได้ เป็นการสร้างประโยชน์ทางวัตถุและทางจิตใจของผู้ที่ศรัทธายกตัวอย่าง เช่นการสร้างถนนขึ้น พระธาตุดอยสุเทพ บูรณปฏิสังขรณ์วิหารหลวง วัดพระสิงห์เมืองเชียงใหม่ วัดจามเทวี เมืองลำพูน วัดบ้านปาง อำเภอลี้ ลำพูน วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดเมืองแพร่ วัดศรีโคมคำ เมืองพะเยา วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาาราม จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เป็นตนบุญที่มีบทบาทที่โดดเด่นและมีอิทธิพลความเป็นตนบุญ ของ พระครูบาศรีวิชัย จนนำมาสู่ความสำเร็จไปตามลำดับ

พระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะ “ตนบุญ” ที่สามารถสร้างบารมีให้ขยายไปทั่วดินแดนล้านนาอย่างกว้างขวางเพื่อมุ่งหวังในการปรารถนาเอาพระนิพพานสิ่งเดียวที่เป็นความปรารถนาของพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย หรือ ครูบาศีลธรรม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการที่จะมีความสำคัญของการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานให้มั่นคง ยั่งยืนอยู่นั้นคงต้องมีการอนุรักษ์ ให้เป็นสมบัติที่มีค่าของพระพุทธศาสนาตลอดไป ควรมีกระบวนการเรียนการสอนที่ เป็นระบบทั้งในโรงเรียนและ มหาวิทยาลัยสงฆ์เพราะมีบุคลากร ที่จะรับการถ่ายทอด เพื่อเป็นวิธีการอนุรักษ์ศาสนสมบัติในศาสนสถานเป็นจำนวนมากอันได้แก่ พระนิสิตที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งสามารถคัดเลือกผู้มีเสียงเหมาะสมสำหรับภักดิ์ต่างๆ ได้โดยง่าย อีกทั้งมหาวิทยาลัยควร เป็นสถาบันหลักในการสืบทอดการอนุรักษ์ศาสนสมบัติในพระพุทธศาสนาอันเนื่องมาจากมีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและเทคโนโลยีมัลติมีเดียและงบประมาณ ซึ่งสามารถจัดทำได้ตามแบบ

สำหรับเขตโบราณสถานข้อมูลโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ บันทึกจัดเก็บไว้ อย่างเป็นระบบก็จะทำให้มีมั่นคงอยู่คู่สังคมล้านนาตลอดไป

๑. สำนักงานพระพุทธศาสนาควรที่จะให้ความสำคัญแต่โบราณสถานที่เก่าแก่และสนับสนุนงบประมาณในการบูรณะปฏิสังขรณ์เขตโบราณสถานให้มีความมั่นคงถาวรให้ดียิ่งขึ้น

๒. ภาครัฐควรให้การบำรุงรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนา อันได้แก่วัดที่เป็นเขตการจดทะเบียนจากกรมศิลปากรให้มีความเท่าเทียมกันในการสนับสนุนงบประมาณแต่ละ ครั้ง ในเขตโบราณสถานแต่ละจังหวัด โดยเฉพาะในล้านนา ถือเป็นดินแดนอารยธรรมที่เก่าแก่มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์ล้านนา ที่เป็นเอกลักษณ์

๓. ภาครัฐควรมีการสำรวจเขตโบราณสถานที่สำคัญโดยวัดที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร ให้เป็นวัด ที่สำคัญคือเขตโบราณสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่สำคัญของล้านนาให้มาก เพื่อจะได้นำวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงบำรุงรักษาศาสนสถานให้มีความงดงามไปตลอดและเป็นประโยชน์ในการศึกษาของนักเรียนนิสิตนักศึกษาศรัทธาประชาชนผู้นับถือซึ่งพระพุทธศาสนาและเป็นแหล่งอนุรักษ์คู่กับพระพุทธศาสนาตลอดไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทราบถึงอิทธิพล วิธีการพัฒนาศาสนสถานวัดสำคัญที่อยู่ในล้านนาของครูบาศรีวิชัย ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปไว้ดังนี้

๑. ศึกษาวิเคราะห์ศาสนสถานโบราณสถานในแต่ละจังหวัดในด้านเจดีย์ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับพระครูบาศรีวิชัย

๒. ศึกษาการต่อองค์ริมนแบบเจาะลึกของพระครูบาศรีวิชัย

๓. ศึกษาผลกระทบต่อพระครูบาในล้านนาสมัยก่อนและสมัยปัจจุบัน

๑๖๔ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒)

เอกสารอ้างอิง

พระสมชาย ธรรมสาโร. บทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญล้านนา กรณีศึกษา
การบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา, ๒๕๕๕.

วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่. ประวัติการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพและ
ประวัติวัดพระธาตุดอยสุเทพ. : สุทินการพิมพ์, ๒๕๕๒.

อรรถทวี ศรีสวัสดิ์. ภาพชุดลายเส้นฝีมือ. ประวัติศาสตร์เมืองพะเยาวัฒนธรรม, ๒๕๑๒.

